

Joanna Kulska

Współpraca Stolicy Apostolskiej z Radą Europy w dziedzinie kultury

Wypada częściowo zgodzić się z Janem Czają, który we wstępie do swojej książki *Stolica Apostolska wobec integracji europejskiej* stwierdza, że w związku z samoograniczeniem, jakie nakłada na Watykan art. XXIV traktatu laterańskiego, tj. zasadą nieangażowania się w spory doczesne między państwami oraz z racji jej specyficznego usytuowania na tle innych podmiotów prawa międzynarodowego, badanie zagadnień udziału Stolicy Apostolskiej w instytucjach europejskich i współpracy z nimi nie jest łatwe¹. Skromne instytucjonalne zaangażowanie Stolicy Apostolskiej w struktury europejskie, o którym pisze w swojej pracy J. Czaja, dotyczy jednak w większej mierze Unii Europejskiej, w mniejszej zaś Rady Europy, która wśród organizacji międzynarodowych współpracujących ze Stolicą Apostolską zajmuje istotne miejsce.

Miejsce Rady Europy w polityce zagranicznej Stolicy Apostolskiej

Rada Europy jest dla Watykanu bez wątpienia najważniejszą międzynarodową organizacją regionalną². W dokumentach Stolicy Apostolskiej, wystąpieniach papieża i jego przedstawicieli, a także w programach działania poszczególnych dykasterii³ jest ona umieszczana w hierarchii ważności tuż za ONZ i organizacjami wyspecjalizowanymi systemu ONZ⁴. Szczególne znaczenie Rady Europy dla stosunków dyplomatycznych Watykanu potwierdza też analiza aktywności Stolicy Apostolskiej wobec organizacji międzynarodowych, wśród których relacje z różnymi strukturami Rady Europy cechuje widoczna intensywność⁵.

¹ J. Czaja, *Stolica Apostolska wobec integracji europejskiej*, Warszawa 2000, s. 13–14.

² Stolica Apostolska jest obecna poprzez swoich przedstawicieli również w innych organizacjach regionalnych, m.in. OPA, OJA, LPA. Zob. <http://www.vatican.va>.

³ Przykładem są tu takie dykasterie, czyli komórki organizacyjne Kurii Rzymskiej, jak Papieska Rada ds. Kultury czy Papieska Rada *Sprawiedliwość i Pokój*.

⁴ Zob. J.-L. Tauran, *The presence of the Holy See in the international organizations*, 22.04.2002, Milan, <http://www.vatican.va>.

⁵ Rocznik Stolicy Apostolskiej „L'Attività della Santa Sede” od 1962 do chwili obecnej.

Historia kontaktów Stolicy Apostolskiej z tą organizacją sięga już Kongresu Haskiego (1948). Najbardziej ożywiony rozwój tych kontaktów przypada jednak na okres pontyfikatu Pawła VI i Jana Pawła II. W przesłaniu, z którym Paweł VI zwrócił się do Rady Europy w 1977 roku, w sposób ogólny uzasadnił celowość instytucjonalizacji stosunków ze strukturami europejskimi: „Akredytując swoich dyplomatycznych przedstawicieli w instytucjach europejskich Stolica Apostolska chce towarzyszyć i uczestniczyć w sposób zgodny z jej specyficzną misją we wspólnym wysiłku: chce zaznajamiać się z jego postępowaniem, cierpliwym i pracowitym, chce słuchać, uczyć się i przyczynić się tym samym w prowadzonym nieustannie dialogu, do utrwalenia elementów ludzkich, moralnych i duchowych w historycznym przedsięwzięciu, które dokonuje się na naszych oczach”⁶.

Tę wypowiedź Pawła VI, który w znaczący sposób zintensyfikował obecność Stolicy Apostolskiej w organizacjach międzynarodowych, można uznać za wyjaśnienie jej zaangażowania we współpracę w ramach różnych struktur europejskich. Historyczne znaczenie postępujących w okresie powojennym procesów integracji europejskiej i chęć aktywnego uczestniczenia w tych procesach w sposób zgodny z misją Kościoła była, z jednej strony – potwierdzeniem nowego, posoborowego otwarcia na świat, z drugiej – chęci współkształtowania tych procesów w wymiarze duchowym.

W okresie pontyfikatu Jana Pawła II, za sprawą którego sprawy europejskie znalazły się w centrum zainteresowania Watykanu, nastąpiło dookreślenie zagadnień, w obrębie których Stolica Apostolska chciałaby rozwijać współpracę z Radą Europy. Jan Paweł II, goszcząc po raz pierwszy w historii papieża w Radzie Europy w 1988 roku, bardziej szczegółowo odniósł się do tych działań i obszarów aktywności organizacji, które z punktu widzenia Stolicy Apostolskiej są najistotniejsze i które uznać należy za najważniejsze płaszczyzny wspólnych zainteresowań. Na pierwszym miejscu papież wymienił ochronę godności osoby, a co za tym idzie – praw człowieka. Podpisanie europejskiej *Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności* Jan Paweł II uznał za wielkie osiągnięcie. Jego zdaniem w ten sposób państwa członkowskie Rady Europy „postanowiły wzmocnić swój związek z najwznioślejszymi zasadami i wartościami tradycji europejskiej”. Po drugie, Jan Paweł II podkreślił „doniosłość wysiłków”, które „Rada cierpliwie podejmuje w dziedzinie życia społecznego”, czego potwierdzeniem było uchwalenie Europejskiej Karty Społecznej. Po trzecie, docenił wysiłki Rady na rzecz postępu w dziedzinie edukacji i formowania młodzieży, zwracając jednocześnie uwagę, że konieczne jest uwrażliwianie jej na dziedzictwo kulturalne Europy. Odnosząc się do potrzeby rozwijania dobrych relacji między poszczególnymi regionami Europy Jan Paweł II nawiązał również pozytywnie do programu rozwijania stosunków Północ-Południe. Wezwał też do szczególnej ochrony praw rodziny, jako najważniejszego elementu życia społecznego. Jego zdaniem „współczesna ewolucja społeczności europejskiej sprawiła, że zachowanie równowagi i trwałości rodzin staje się coraz trudniejsze”. Ponadto papież zwrócił uwagę na dylematy natury etycznej i moralnej rodzące się w związku z dynamicznym rozwojem nauk biologicznych i medycznych. Całe wystąpienie zawierało szereg odwołań do wspólnych europejskich korzeni i wielkiej roli, jaką chrześcijaństwo odegrało w procesie kształtowania się tożsamości europejskiej⁷.

⁶ Cyt. za: J. Czaja, op. cit., s. 133. Szerzej zob. T. Pieronek, *Stolica Apostolska a Unia Europejska*, [w:] *Europa i Kościół*, red. H. Juros, Warszawa 1997, s. 101–110.

⁷ Jan Paweł II, *Przemówienie do Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy*, Strasbourg, 8.10.1988, [w:] *Przemówienia i homilie Ojca Świętego Jana Pawła II*, Kraków 1997, s. 155–160.

Prawa człowieka, sprawiedliwość społeczna, wychowanie i edukacja oraz solidaryzm społeczny – te zagadnienia, podstawowe z punktu widzenia katolickiej nauki społecznej, papież wymienił jako zasadnicze w przywoływanym przemówieniu z 1988 roku, podczas pierwszej papieskiej wizyty w Radzie Europy. Jan Paweł II nawiązał tu również do kwestii, które w kolejnych latach jego pontyfikatu miały zyskać na znaczeniu wobec gwałtownych procesów przemian społecznych i kulturowych mających miejsce w ostatnich dekadach XX wieku. Rodzina – jej rozumienie i miejsce w społeczeństwie oraz pytanie o etyczne konsekwencje rozwoju nauk – te problemy miały zająć szczególne miejsce w nauczaniu papieskim w kolejnych latach pontyfikatu.

Przemówienie z 1988 roku zawierało najistotniejsze postulaty Stolicy Apostolskiej wobec Rady Europy, która jest z jednej strony organizacją zbliżającą państwa Europy, z drugiej natomiast dążącą do urzeczywistnienia w swoich państwach członkowskich tak ważnych z punktu widzenia Kościoła idei, jak demokracja i prawa człowieka. Dla zainteresowania Watykanu działalnością tej organizacji podstawowe znaczenie ma również fakt, że założone w jej statucie przyczynianie się do jedności kontynentu ma opierać się na wspólnej europejskiej tożsamości, co w zasadniczy sposób dowartościowuje sferę kultury jako obszar współpracy.

Aktualność sygnalizowanych w 1988 roku problemów Jan Paweł II potwierdzał wielokrotnie. Kwestii integracji europejskiej poświęcił on kilkaset swoich wystąpień, w których w kolejnych latach kładł coraz większy nacisk na zagadnienie tożsamości europejskiej i znaczenie sfery duchowej w rozwoju społeczeństw europejskich, a co za tym idzie – na potrzebę reewangelizacji Europy. Swoistym podsumowaniem nauczania na szeroko rozumiane tematy europejskie stała się posynodalna adhortacja apostolska *Ecclesia in Europa* z 29 czerwca 2003 roku⁸.

Charakter i formy współpracy Stolicy Apostolskiej z Radą Europy

Zwracając się do Rady Europy w 1988 roku, Jan Paweł II przypomniał o instytucjonalnym powiązaniu Stolicy Apostolskiej z tą organizacją, stwierdzając, że Kościół katolicki uważnie śledzi jej działalność za pośrednictwem stałej misji⁹. Istnienie misji stałego obserwatora Stolicy Apostolskiej przy Radzie Europy jest z pewnością najbardziej widocznym, chociaż nie jedynym, wyrazem zainteresowania Watykanu aktywnością tej organizacji.

Forma obecności Stolicy Apostolskiej w wybranych strukturach Rady Europy jest wyrazem chęci włączania się w te obszary działalności, które uważa ona za najistotniejsze z punktu widzenia katolickiej doktryny społecznej. W zależności od zakresu aktywności i rozwiązywanych problemów, którymi zajmują się określone instytucje Rady Europy, Stolica Apostolska jest w nich reprezentowana w różny sposób. Różnorodność form instytucjonalizacji wzajemnych stosunków odzwierciedla wolę Watykanu angażowania się w te działania, które pozwalają w możliwie najbardziej efektywny sposób wypełniać jej misję.

⁸ P. Samerek, *Nadzieja dla Europy – omówienie posynodalnej adhortacji apostolskiej Ecclesia in Europa*, „Biuletyn OCIFE” 2003, nr 9, s. 2.

⁹ Ibidem, s. 152.

Podobnie jak w przypadku ONZ, Stolica Apostolska nie jest członkiem Rady Europy. Jest ona, jak już wspomniano, reprezentowana przez stałego obserwatora przy Komitecie Ministrów¹⁰, noszącego unikalny oficjalny tytuł: poseł specjalny z misją stałego obserwatora¹¹. W tej kategorii obserwator Stolicy Apostolskiej został ustanowiony 7 marca 1970 roku¹². Osiem lat wcześniej, w grudniu 1962 roku, Stolica Apostolska stała się członkiem Rady Współpracy Kulturalnej¹³. Instytucja ta, stworzona 16 grudnia 1961 roku, jest odpowiedzialna za realizowanie celów zawartych w *Europejskiej konwencji kulturalnej*¹⁴. Stolica Apostolska jest reprezentowana w tej strukturze przez delegata¹⁵.

W literaturze przedmiotu traktującej o przynależności Stolicy Apostolskiej do organizacji międzynarodowych jest zwykle mowa o jej obecności w Radzie Europy poprzez dwóch wymienionych wyżej reprezentantów. Instytucjonalizacja wzajemnych stosunków między Radą Europy i Stolicą Apostolską ma jednak znacznie szerszy zakres. W chwili obecnej uczestniczy ona w ponad 60 komitetach i grupach roboczych Rady Europy¹⁶. Potwierdza to szczególne miejsce tej organizacji w międzynarodowych kontaktach Stolicy Apostolskiej, która tak rozbudowane kontakty posiada jedynie z ONZ.

Od 1973 roku Stolica Apostolska jest członkiem Banku Rozwoju Rady Europy, który ma być instrumentem realizowanej przez Radę Europy polityki solidarności z uchodźcami, osobami migrującymi oraz ofiarami klęsk żywiołowych i ekologicznych. Poprzez przyznawanie pożyczek Bank uczestniczy też w finansowaniu projektów społecznych mających na celu wzmocnienie spójności społecznej w Europie. Oznacza to wspieranie działań na rzecz podnoszenia poziomu zatrudnienia, edukacji, zdrowia, budownictwa społecznego, poprawy warunków życia w gorzej rozwiniętych obszarach podmiejskich. Finansowy udział Stolicy Apostolskiej w kapitale banku wynosi 0,003%¹⁷.

Stolica Apostolska jest jednym z dwudziestu członków Europejskiego Centrum Globalnej Współzależności i Solidaryzmu, znanego pod nazwą Centrum Północ-Południe. Instytucja ta, często uważana za „okno na świat” Rady Europy, utworzona została w 1989

¹⁰ Inną kategorię stanowią obserwatorzy przy Zgromadzeniu Parlamentarnym. Zob. <http://www.coe.int>.

¹¹ Zob. E. Pałyga, *Dyplomacja papieska 1914–1989*, Warszawa 1989, s. 109.

¹² Pozostali obserwatorzy państw przy Radzie Ministrów zostali ustanowieni w roku 1996 i 1999.

¹³ Rada Współpracy Kulturalnej, w ramach której Stolica Apostolska współpracowała z Radą Europy przez 39 lat (1962–2001), została zlikwidowana w 2001 roku, a działające w jej ramach komitety zostały przekształcone w komitety kierujące. Obecnie Stolica Apostolska jest członkiem w czterech komitetach kierujących: Komitecie Edukacji, Komitecie Szkolnictwa Wyższego i Badań, Komitecie Kultury, Komitecie Dziedzictwa Kulturalnego. Ponadto należy do Komitetu Rozwoju Sportu i Komitetu Kierującego ds. Młodzieży. Wszystkie wymienione struktury podlegają Dyrektoriatowi Generalnemu Edukacji, Kultury i Dziedzictwa, Sportu i Młodzieży.

¹⁴ *Forty Years of European Cultural Cooperation*, red. E. Grosjean, http://www.coe.int/t/e/Cultural_Co-operation/Commun/40CCeng.asp#P711_170391.

¹⁵ W. Jakubowski, M. Solarczyk, *Ustrój Kościoła Rzymskokatolickiego. Wybrane zagadnienia instytucjonalne*, Warszawa 2002, s. 58.

¹⁶ Council of Europe/ERICarts, *Cultural Policies in Europe: a compendium of basic facts and trends*, Strasbourg 2003, s. 6.

¹⁷ Zob. www.coebank.org. Council of Europe Development Bank (CEB) powstał w 1956 roku. Wg H.E. Cardinale Stolica Apostolska została zaproszona do przyłączenia się do tej instytucji (początkowo Council of Europe Resettlement Fund for National Refugees and Over-Population), ponieważ istniało przeświadczenie, że jej aktywna obecność w takiej instytucji stanowić będzie ciągłe przypomnienie, że wyższe wartości humanitarne powinny być punktem odniesienia dla jej działalności. Zob. H.E. Cardinale, *The Holy See and International Order*, Gerrards Cross 1976, s. 263.

roku¹⁸ w celu rozwijania współpracy i solidaryzmu między Północą i Południem oraz podnoszenia poziomu edukacji i informacji na temat współzależności występujących między ludźmi w różnych miejscach świata. Zasady, na których opiera się działalność Centrum, są zbliżone do tych konstytuujących Radę Europy. Wymienia się wśród nich przede wszystkim ochronę praw człowieka, demokrację i spójność społeczną, również poza obszarem Europy.

Miesiąc po utworzeniu Centrum Północ-Południe w strukturach Rady Europy została utworzona kolejna instytucja, w której pracach uczestniczy Stolica Apostolska. Jest to Komisja Wenecka, czyli Europejska Komisja na Rzecz Demokracji. Jej ogólnie sformułowane cele to działania na rzecz rozwoju demokracji, praw człowieka i rządów prawa w powiązaniu z wszystkimi działaniami Rady Europy. Stolica Apostolska ma w niej status obserwatora.

W formie *ad hoc*¹⁹ Stolica Apostolska jest obecna w pracach Grupy Pompidou, zajmującej się zwalczaniem nadużywania i handlu narkotykami. Jest ponadto obserwatorem w szeregu komitetów, grup roboczych, grup ekspertów oraz innych inicjatyw Rady Europy.

Charakter obecności Stolicy Apostolskiej w wybranych strukturach Rady Europy przybliżyła w swojej książce H.E. Cardinale. Jako obserwator Stolica Apostolska jest zapraszana do udziału w obradach Zgromadzenia Parlamentarnego i ma dostęp całej dokumentacji z tym związanej, jakkolwiek nie ma prawa udziału w głosowaniu. Jak zauważa autor, nie będąc członkiem Rady Europy, Stolica Apostolska nie bierze aktywnego udziału we wszystkich działaniach. Jednak, na zasadzie wzajemnego porozumienia, może współpracować z Radą w projektach zbieżnych z misją Kościoła i jej samej. Stąd obszar współpracy obejmuje zagadnienia społeczne, kulturalne, naukowe, prawne, realizację praw człowieka i podstawowych wolności. Stolica Apostolska współpracuje z Radą Europy na rzecz młodzieży, zwalczania narkomanii, ochrony dziedzictwa archeologicznego i środowiska²⁰.

Pomimo swego statusu i przynależności jedynie do jej wybranych struktur, Stolica Apostolska jest traktowana przez Radę Europy jak jej pełnoprawny członek²¹. Wysoki rangą przedstawiciel Watykanu jest zapraszany zwyczajowo na spotkania szefów rządów Rady Europy i posiedzenia innych jej organów. Na spotkaniu szefów rządów Rady Europy, które miało miejsce w Wiedniu w październiku 1993 roku, sekretarz stanu Stolicy Apostolskiej kardynał A. Sodano przedstawił punkt widzenia Stolicy Apostolskiej odnośnie do działań, które jej zdaniem Rada Europy powinna podjąć. Według słów A. Sodano, po pierwsze – Rada Europy powinna sięgać częściej do idei i motywów, dla których została powołana. Po drugie, powinna aktywniej działać na rzecz ochrony praw człowieka, i to zarówno w sensie jednostek, jak i całych narodów. Po trzecie, powinna się starać zrobić więcej niż dotychczas dla sprawy pojednania narodów i grup etnicznych Europy. A. Sodano zadeklarował w tym aspekcie pełne poparcie ze strony Kościoła i Stolicy Apostolskiej²².

¹⁸ Decyzja o utworzeniu Centrum Północ-Południe została podjęta w listopadzie 1989 roku przez Komitet Ministrów Rady Europy. Zob. *Resolution (89)14 adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 16 November 1989*.

¹⁹ W takiej samej formie uczestniczą w pracach Grupy Pompidou Stany Zjednoczone i Kanada. Zob. http://www.coe.int/T/E/Social_cohesion/Pompidou_Group/.

²⁰ H.E. Cardinale, op. cit., s. 262.

²¹ J. Czajka, op. cit., s. 133.

²² *Ibidem*, s. 133–134.

W 1995 roku, podczas wizyty, którą A. Sodano złożył w Strasburgu na zaproszenie Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy, ów hierarcha spotkał się z przewodniczącym Zgromadzenia Parlamentarnego Miguelem A. Martinezem, Sekretarzem Generalnym Danielem Tarchysem oraz parlamentarzystami. W przemówieniu powitalnym M. Martinez podkreślił, że Rada Europy śledzi z zainteresowaniem działalność Jana Pawła II i jego współpracowników. Wyraził też uznanie dla zaangażowania, jakie Stolica Apostolska wklada we współpracę z różnymi instytucjami europejskimi.

A. Sodano przedstawił członkom Zgromadzenia Parlamentarnego te problemy, które dla Stolicy Apostolskiej stanowią ważny obszar zainteresowania. Wśród nich znalazło się pogłębianie tożsamości historycznej, obrona podstawowych wartości etycznych, zwłaszcza takich jak życie i rodzina, przyjęcie do Rady Europy innych krajów, które się takimi samymi zasadami prawnymi jak jej członkowie, obrona i umacnianie pokoju. Odnosząc się do miejsca Stolicy Apostolskiej w Radzie Europy, A. Sodano powiedział: „Stolica Apostolska z satysfakcją bierze udział w waszych pracach (...) i będzie nadal wnosić w nie swój specyficzny wkład. Pozostanie zwłaszcza wierna swojej misji, jaką jest przypominanie o transcendentnym wymiarze człowieka”²³.

Te wypowiedzi głównego współpracownika papieża, pełniącego funkcję najwyższego przedstawiciela Stolicy Apostolskiej na arenie dyplomatycznej i politycznej²⁴, mogą posłużyć za uzupełnienie przytaczanego wyżej wystąpienia samego papieża z 1988 roku. Stolica Apostolska chce w kontaktach w Radą Europy pozostawać nie tylko obserwatorem, jak mogłaby wskazywać na to ranga jej najważniejszego przedstawiciela przy tej instytucji. Stolica Apostolska, ze swoim specyficznym statusem, chce być głosem oceniającym i mobilizującym do działań, które ze swojego punktu widzenia uznaje za ważne. Chce być również w tych kontaktach partnerem aktywnym i zauważalnym, o czym świadczy w dużej mierze jej członkostwo w Radzie Współpracy Kulturalnej.

Członkostwo w Radzie Współpracy Kulturalnej

Analiza międzynarodowej aktywności Stolicy Apostolskiej, zamieszczona w roczniku „L'Attività della Santa Sede”, rozumianej jako współpraca z organizacjami międzynarodowymi w ramach spotkań, sesji i konferencji, wskazuje na stopniowe rozszerzanie zakresu jej współpracy z Radą Europy.

Początkowo były to spotkania jedynie w obrębie Rady Współpracy Kulturalnej. W 1963 roku przedstawiciele Stolicy Apostolskiej wzięli udział w 10 z nich, co stanowiło około 1/6 całej międzynarodowej aktywności Watykanu za ten rok²⁵. Dwadzieścia lat później, w 1983 roku, oprócz delegatów reprezentujących ją na spotkaniach z zakresu kultury, edukacji, dziedzictwa kulturalnego, sportu i młodzieży Stolica Apostolska była obecna na posiedzeniach Zgromadzenia Parlamentarnego, na zebraniach, sesjach i konferencjach dotyczących praw człowieka, rozwoju, problemów społecznych, migracji, praw rodziny. Delegaci Stolicy Apostolskiej uczestniczyli też w cyklicznych zebraniach Banku Rozwoju Rady Europy oraz w działalności Grupy Pompidou. W sumie było to ponad 70 spotkań pod

²³ *Wspólna odpowiedzialność za przyszłość Europy. Wystąpienie kard. A. Sodano podczas wizyty w instytucjach europejskich w Strasburgu*, 26 września 1995 roku, „L'Osservatore Romano” 1996, nr 1, s. 52.

²⁴ *Kuria Rzymska*, „L'Osservatore Romano” 1999, nr 3, s. 53.

²⁵ *L'Attività della Santa Sede nel 1963*, s. 647–656.

auspicjami Rady Europy wobec ogólnej liczby 280, w których w tym roku uczestniczyła Stolica Apostolska²⁶. Cztery dekady po przystąpieniu Stolicy do Rady Współpracy Kulturalnej, czyli w 2002 roku, wśród wszystkich 557 spotkań międzynarodowych, w których uczestniczyli przedstawiciele Stolicy Apostolskiej, 203 odbywały się w ramach Rady Europy²⁷.

Współpraca Stolicy Apostolskiej z Radą Europy w dziedzinie szeroko pojętej kultury stanowi jeden z najważniejszych obszarów wzajemnych kontaktów. Tezę tę potwierdza z jednej strony aktywność przedstawicieli Stolicy Apostolskiej wobec inicjatyw podejmowanych przez Radę Europy na tym polu, z drugiej zaś akceptacja dla zasad prawnych zawartych w przyjętych przez Stolicę Apostolską konwencjach Rady Europy. Za słuszością tej tezy przemawia też fakt, że pierwszą instytucją Rady Europy, której pełnoprawnym członkiem stała się Stolica Apostolska, była Rada Współpracy Kulturalnej. Włączenie się w prace tego organu w 1962 roku było konsekwencją podpisania przez Stolicę Apostolską *Europejskiej konwencji kulturalnej* (10 grudnia 1962). *Konwencja* była pierwszym dokumentem wielostronnym Rady Europy, do którego przystąpił Watykan. Stworzyła ona ramy i podstawy dla wszelkich działań w zakresie kultury, które od tego czasu podejmowane były w Radzie Europy²⁸. W dalszej perspektywie pozwoliła też na wyznaczenie w toku prac Rady Współpracy Kulturalnej pewnych priorytetów w dziedzinie edukacji i kultury, opierających się jednocześnie na zbiorze wartości i zasad kierujących wszystkimi sektorami działalności Rady Europy. Znalazły się tu: demokracja kulturalna, rozwój kultury, rola celów kulturalnych w procesie rozwoju, kształcenie ustawiczne, wspólne dziedzictwo oraz tożsamość i pluralizm kulturowy²⁹.

Założenia, wypracowane w okresie ponad 40 lat działań Rady Europy na rzecz kultury, są zbieżne z realizowaną obecnie polityką kulturalną Stolicy Apostolskiej. Znaczenie wielostronnej współpracy kulturalnej było jednak dostrzegane w Watykanie wiele lat wcześniej. W następstwie podpisania *Europejskiej konwencji kulturalnej* już w okresie pontyfikatu Jana XXIII delegaci Stolicy Apostolskiej zaczęli regularnie uczestniczyć w spotkaniach i sesjach organizowanych przez Radę Współpracy Kulturalnej. Znalazły się tu cykliczne zebrania różnych komitetów wchodzących w skład Rady, spotkania grup roboczych i ekspertów rządowych. Taki profil aktywności utrzymywał się do końca pontyfikatu Jana XXIII. Na spotkania Stolica Apostolska delegowała osoby duchowne i świeckie. Obok delegata w Radzie Współpracy Kulturalnej oraz przedstawicieli nuncjatury kraju-gospodarza danego spotkania, reprezentowały one różne dykasterie Kurii Rzymskiej oraz instytucje naukowe, badawcze i kulturalne.

Aktywność w innych niż kultura dziedzinach wzrosła w okresie pontyfikatu Pawła VI, kiedy Stolica Apostolska wyznaczyła obserwatora przy Komitecie Ministrów Rady Europy i przystąpiła do Banku Rozwoju Rady Europy. Współpraca kulturalna pozostała jednak nadal ważnym obszarem zainteresowania Stolicy Apostolskiej. W 1978 roku, czyli roku śmierci Pawła VI i wyboru Jana Pawła II, wśród 45 spotkań odbywających się w ramach Rady Europy z udziałem przedstawicieli Stolicy Apostolskiej, 23 dotyczyły kultury³⁰.

²⁶ *L'Attività della Santa Sede nel 1983*, s. 1363–1383.

²⁷ *L'Attività della Santa Sede nel 2002*, s. 1243–1252.

²⁸ Forty years of European Cultural Cooperation 1954–1994, red. E. Grosjean, http://www.coe.int/t/e/Cultural_Co-operation/Commun/40CCeng.asp#P711_170391.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ *Attività della Santa Sede nel 1978*, s. 805–820.

Pięć lat później, w 1983 roku, w analizowanej już aktywności Stolicy Apostolskiej wobec Rady Europy, w zakresie kultury, edukacji, sportu, dziedzictwa kulturalnego i młodzieży, czyli dziedzin pozostających w kompetencji Rady Współpracy Kulturalnej, odbyło się około 30 spotkań z udziałem reprezentacji Stolicy Apostolskiej. Stanowiło to nieco mniej niż połowę wszystkich 70 spotkań odbytych pod auspicjami Rady Europy w tym okresie, podczas których reprezentowana była Stolica Apostolska³¹. Ta wzrastająca aktywność Stolicy Apostolskiej była następstwem działalności rozwijanej przez Radę Europy, której kolejne inicjatywy i nowo powstające instytucje przyciągały uwagę Watykanu i powodowały poszerzenie spektrum współpracy.

W *The Holy See and the International Order* H.E. Cardinale, pisząc o przynależności Stolicy Apostolskiej do Rady Współpracy Kulturalnej, zwrócił uwagę, że instytucja ta posiada szeroki zakres odniesień i wywiera znaczący wpływ na kształtowanie polityk kulturalnych poszczególnych państw członkowskich. Jego zdaniem Stolica Apostolska wnosi do Rady Współpracy Kulturalnej rozległe doświadczenia katolickiej edukacji związane z prowadzeniem licznych szkół i uniwersytetów w Europie i świecie. Z jej punktu widzenia szczególnie pożądanym jest wkład Stolicy Apostolskiej w ochronę wartości duchowych i moralnych, na bazie których została zbudowana europejska cywilizacja i kultura³².

Jako przykład współpracy Stolicy Apostolskiej z Radą Współpracy Kulturalnej H.E. Cardinale wymienił symposium zorganizowane w Louvain w 1972 roku przez Nuncjaturę Apostolską w Belgii³³ pod auspicjami Rady Współpracy Kulturalnej. Symposium poświęcone było zagadnieniu *Religia w szkolnych podręcznikach historii w Europie*. Organizatorzy symposiumu postawili przed nim trzy cele: przestudiowanie wpływu religii w historii ludzkości, prześledzenie sposobu podejścia do religii w podręcznikach historii wykorzystywanych w szkołach średnich w państwach członkowskich Rady Współpracy Kulturalnej oraz sformułowanie rekomendacji dla osób odpowiedzialnych za programy nauczania, autorów podręczników oraz nauczycieli. Celem bardziej ogólnym miało być przyczynienie się do lepszego zrozumienia, wzajemnego szacunku i relacji między ludźmi reprezentującymi różne tradycje religijne. W symposiumie reprezentowane były 22, wszystkie w tamtym okresie, państwa członkowskie Rady Współpracy Kulturalnej. Wzięli też w nim udział znani historycy oraz obserwatorzy reprezentujący różne europejskie środowiska kulturalne i religijne, przyczyniając się, jak pisze Cardinale, do sukcesu symposiumu. Efektem symposiumu było przygotowanie listy rekomendacji przedłożonych Radzie Europy i kompetentnym władzom państw członkowskich.

Współpracując z Radą Europy w obszarze kultury, Stolica Apostolska uczestniczy we wszystkich najważniejszych strukturach w obrębie Dyktariatu IV. Różne dyktasterie, w tym od 1982 roku Papieska Rada ds. Kultury³⁴, są reprezentowane w Komitecie Szkolnictwa Wyższego i Badań, Komitecie Edukacji, Komitecie Dziedzictwa Kulturalnego

³¹ *Attività della Santa Sede nel 1983*, s. 1363–1383.

³² H.E. Cardinale, op. cit., s. 262–263.

³³ Cytowany H.E. Cardinale był w latach 70. delegatem Stolicy Apostolskiej przy Radzie Współpracy Kulturalnej, pełniąc jednocześnie funkcję nuncjusza apostolskiego w Belgii. Zobacz E. Pałyga, op. cit., s. 109.

³⁴ Papieska Rada ds. Kultury jest dyktasterią ustanowioną przez Jana Pawła II w 1982 roku. Jej celem jest ułatwianie dialogu między Kościołem katolickim i kulturą współczesną. W programie działalności Papieskiej Rady ds. Kultury Jan Paweł II wskazał m.in. na konieczność prowadzenia współpracy z organizacjami międzynarodowymi zajmującymi się kulturą, w tym w szczególności UNESCO i Radą Europy.

i Komitecie Kultury³⁵. Od samego początku, to jest od 1976 roku, uczestniczą one w konferencjach ministrów kultury krajów – sygnatariuszy *Europejskiej Konwencji Kulturalnej*, prezentując stanowisko Stolicy Apostolskiej i wnosząc niejednokrotnie konkretne propozycje. Na przykład w 1976 roku podczas pierwszej konferencji w Oslo przedstawiciel Stolicy Apostolskiej włączył się w dyskusję, apelując o umożliwienie wszystkim członkom społeczności dostępu do kultury podstawowej³⁶.

W tym miejscu podkreślić trzeba, że zakres problemów sygnalizowanych podczas kolejnych konferencji przez przedstawicieli poszczególnych państw, kwestia najważniejszych zagrożeń i wyzwań w obszarze kultury, pokrywa się z punktem widzenia reprezentowanym przez Stolicę Apostolską³⁷. Kiedy w 1984 roku podczas Berlińskiej Konferencji Ministrów Kultury podpisana została *Europejska deklaracja celów kulturalnych*, Stolica Apostolska stała się jednym z jej sygnatariuszy. W publikacji przygotowanej przez Papieską Radę ds. Kultury do *Cultural Policies in Europe: compendium of basic facts and trends* wydawanej przez Radę Europy, Watykan uznał tę deklarację za istotny krok na drodze podnoszenia wspólnej świadomości tych, którzy są odpowiedzialni za politykę kulturalną. Podkreślono tutaj również, że wartości, o których mowa w *Deklaracji*, stanowią wskazówkę w podejmowanych przez Stolicę Apostolską planach działań w obszarze kultury³⁸.

Europejska deklaracja celów kulturalnych była przygotowywana przez ponad pięć lat. Zastąpiła ona ideę podpisania *Europejskiej karty kulturalnej*. Stolica Apostolska, reprezentowana przez Harvé Carrier³⁹, późniejszego Sekretarza Papieskiej Rady ds. Kultury, wzięła udział we wszystkich etapach przygotowań i sesjach roboczych w latach 1978–1984⁴⁰.

Przedstawiciele Stolicy Apostolskiej uczestniczą w konferencji ministrów edukacji Rady Europy, konferencjach ministrów sportu, ministrów młodzieży, ministrów odpowiedzialnych za dziedzictwo kulturalne. Są też obecni w komisjach i podkomisjach projektów realizowanych przez Radę Europy. Szczególne znaczenie ma tu projekt *Europejskie szlaki kulturalne*⁴¹ zapoczątkowany przez Radę Współpracy Kulturalnej w 1987 roku. Jego inaugurację poprzedziła propozycja Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy, żeby odkryć na nowo słynne szlaki, którymi pielgrzymi w okresie średniowiecza podróżowali do Santiago de Compostela, stając się w ten sposób częścią wielkiej europejskiej rodziny dzielącej te same wartości i połączonych tą samą cywilizacją⁴². Celem projektu było odkrycie na nowo tej wspólnoty, a poprzez to wzmocnienie tożsamości i europejskich wartości.

³⁵ Do listopada 2001 te cztery wyspecjalizowane Komitety stanowiły wewnętrzne struktury w ramach Rady Współpracy Kulturalnej. 21 listopada 2001 Komitet Ministrów Rady Europy decyzją 2001/773 przekształcił Radę Współpracy Kulturalnej i cztery wyspecjalizowane komitety w cztery Komitety Kierujące.

³⁶ M. Chełmińska, *Rada Europy wobec kultury*, [w:] *Międzynarodowe stosunki kulturalne. Wybór dokumentów i literatury*, oprac. E. Lewandowski, Wrocław 2001, s. 161.

³⁷ *Ibidem*, s. 156–170.

³⁸ Council of Europe/ERICarts, op. cit., s. 8.

³⁹ Hervé Carrier jest kanadyjskim socjologiem religii, jezuitą. Doktorat z socjologii uzyskał na Sorbonie. W latach 1959–1993 był profesorem socjologii religii na Uniwersytecie Gregorianum w Rzymie, gdzie w okresie 1965–78 pełnił funkcję rektora. Jest dyrektorem Centrum Koordynacji Badań Międzynarodowej Federacji Uniwersytetów Katolickich. W 1997 roku otrzymał order Legii Honorowej. Jest też członkiem Akademii Literatury i Nauk Humanistycznych Królewskiego Towarzystwa Kanady. Zob. *Religia*. [w:] *Encyklopedia PWN*, t. 2, s. 375.

⁴⁰ „Church and Cultures” 1984, nr 2, s. 9

⁴¹ http://www.coe.int/T/E/Cultural_Co-operation/Heritage/European_Cultural_Routes/.

⁴² <http://www.coe.int>.

W inauguracji projektu *Szlaki do świętego Jakuba z Composteli* 23 października 1987 roku, obok europejskich ministrów kultury, wzięła udział delegacja Stolicy Apostolskiej z P. Poupardem na czele. „Church and Cultures”, biuletyn Papieskiej Rady ds. Kultury, poprzedził tę informację wzmianką o pielgrzymce do Santiago de Compostela, którą kilka miesięcy wcześniej, z okazji XXX rocznicy Traktatu Rzymskiego, odbyła grupa katolików pracujących w instytucjach Wspólnot Europejskich. Wśród uczestników pielgrzymki, obok kardynała Pouparda – przewodniczącego Papieskiej Rady ds. Kultury, znalazł się między innymi wiceprezydent Parlamentu Europejskiego M. Elio Perinat⁴³. W biuletynie Papieskiej Rady ds. Kultury ta zbieżność intencji uznana została za przejaw duchowej wspólnoty między działaniami podejmowanymi przez Radę Europy i Stolicę Apostolską. Taki punkt widzenia był tym bardziej uzasadniony, że w 1982 roku Jan Paweł II wzywał w Santiago de Compostela do budowania Europy wspólnych wartości „chrześcijańskich i ludzkich”⁴⁴.

W ciągu kilkunastu lat funkcjonowania projektu *Europejskie szlaki kulturalne* realizowane były tematy z całej Europy. W ich ramach podejmowano różnego rodzaju inicjatywy w zakresie badań i rozwoju, poszerzania świadomości europejskiego dziedzictwa, wymiany kulturalnej i edukacyjnej, turystyki kulturalnej i zrównoważonego rozwoju kulturalnego. Przedstawiciel Stolicy Apostolskiej uczestniczył w wyborze tych tematów jako członek Komitetu Doradczego, składającego się z przedstawicieli Komitetu Kultury i Komitetu Dziedzictwa Kulturalnego, który jako kompetentne ciało Rady Europy oceniał przydatność i możliwość realizacji nowych tematów i szlaków. Dla Stolicy Apostolskiej, podobnie jak dla samej Rady Europy, projekt wytyczania nowych szlaków kulturalnych jest jednym z najważniejszych programów w obszarze kultury. Rola tego projektu wzrosła znacznie po 1989 roku poprzez umożliwienie włączenia się w proces integracji krajów byłego bloku wschodniego, które „zbyt długo były odizolowane od reszty kontynentu”⁴⁵.

Jednym z tematów, który objął swoim zasięgiem kraje Europy Środkowo-Wschodniej, a który uzyskał szczególne wsparcie ze strony Stolicy Apostolskiej, był temat *Szlaki wpływów monastycznych*⁴⁶, podjęty w 1991 roku. W jego realizacji uczestniczyli przedstawiciele Watykanu. Przygotowywali oni przedmowy do publikacji opracowywanych w ramach projektu, byli współautorami tekstów, zasiadali w komitetach honorowych różnych przedsięwzięć realizowanych w jego ramach. Szczególną aktywność wykazali w tym zakresie prezydent i podsekretarz Papieskiej Rady ds. Kultury P. Poupard i B. Ardura. Kardynał Poupard przewodniczył Komitetowi Honorowemu spektaklu teatralnego *Bernard z Clairvaux*. Wśród członków tego komitetu znaleźli się również przedstawiciele Rady Europy, m.in. ówczesna sekretarz generalny Catherine Lalumière⁴⁷. Natomiast B. Ardura i K. Dolista przygotowali przewodnik po pięciu opactwach Europy Środkowej, opublikowany przez Wydawnictwo Uniwersytetu Karola w Pradze w 1993 roku⁴⁸.

Wśród innych projektów kulturalnych realizowanych przez Radę Europy, w które zaangażowała się Stolica Apostolska, znalazł się projekt *Przemysł kulturalny i nowe techno-*

⁴³ „Church and Cultures” 1987, nr 8, s. 22.

⁴⁴ Jan Paweł II, *Akt europejski*, Santiago de Compostela, 9 XI 1982, [w:] *Przemówienia i homilie Ojca Świętego Jana Pawła II*, Kraków 1997, s. 163–169.

⁴⁵ „Church and Cultures” 1993, nr 19, s. 23.

⁴⁶ W języku ang. *The Monastic Influence Routes*.

⁴⁷ „Church and Cultures” 1993, nr 19, s. 23.

⁴⁸ *Ibidem*, s. 24.

logie informacyjne, zakończony w listopadzie 2001 wspólną konferencją Rady Europy i UNESCO. Stolica Apostolska uczestniczyła w realizacji tego projektu jako członek kilku komisji i podkomisji. Jej przedstawiciele za swój istotny udział w kontekście realizacji tego projektu uważają zwrócenie uwagi w raporcie końcowym na konieczność ochrony dzieci w miejscach powszechnego dostępu do Internetu⁴⁹.

Przedstawiciele Watykanu podkreślają również swój wkład w opracowanie niektórych konwencji Rady Europy z zakresu kultury. Przedmiotem zainteresowania Stolicy Apostolskiej była *Europejska konwencja o koprodukcji kinematograficznej*. Podczas prac nad tą konwencją w Komitecie Kina w październiku 1991 roku Stolica Apostolska zgłosiła propozycję włączenia do jej tekstu zasady nieprzyznawania narodowych subsydiów dla filmów pornograficznych, filmów eksponujących przemoc lub rasizm⁵⁰.

B. Ardura podkreśla też udział Stolicy Apostolskiej w przygotowywaniu tekstu *Konwencji nt. ochrony dziedzictwa audiowizualnego*, przyjętej w 2000 roku, omawianej zarówno na sesjach Rady Współpracy Kulturalnej, jak i Komitetu Kultury już od lat 90.⁵¹

Nie tylko wkład w opracowywanie, ale również podpisanie przez Stolicę Apostolską kilku konwencji Rady Europy z zakresu kultury jest wyrazem obecności Stolicy Apostolskiej w tej organizacji, a jednocześnie potwierdzeniem poparcia dla jej zasad i praktyki działalności.

W dekadę po podpisaniu *Europejskiej konwencji kulturalnej* Stolica Apostolska przystąpiła 17 X 1972 do *Europejskiej konwencji o ochronie dziedzictwa archeologicznego*, zastąpionej poprawioną konwencją, ratyfikowaną przez Stolicę Apostolską 7 V 1999 roku. W latach dziewięćdziesiątych Stolica Apostolska stała się stroną kolejnych konwencji Rady Europy. 7 I 1993 ratyfikowała *Europejską Konwencję o Telewizji Transgranicznej*, a później *Protokół* do tej konwencji. 10 II 1993 podpisała *Europejską konwencję o koprodukcji kinematograficznej*, a 28 II 2001 ratyfikowała *Konwencję o uznaniu kwalifikacji dotyczących wykształcenia wyższego w regionie europejskim*⁵².

Ważną rolę w kształtowaniu wzajemnych relacji między Stolicą Apostolską i Radą Europy odgrywają pozarządowe organizacje katolickie. Stanowią one część grupy około 400 organizacji pozarządowych, które jeszcze do niedawna posiadały status doradczy. Podobnie jak pozostałe organizacje pozarządowe z tego sektora, utrzymują one współpracę z innymi dyrektoriatami Rady Europy, a w szczególności tymi, które zajmują się prawami człowieka, społeczeństwem obywatelskim, Centrum Północ-Południe.

Współpraca ta odbywa się na kilku poziomach: poprzez grupy projektów, konferencje, wspólne publikacje i raporty, wymianę doświadczeń i nowych koncepcji⁵³. Wzmocnieniu wzajemnych relacji będzie służyć z pewnością zmiana statusu międzynarodowych organizacji pozarządowych wobec Rady Europy z doradczego na status uczestnika⁵⁴. Jednocześnie usankcjonowana zostanie w ten sposób trwająca od wielu lat dobra praktyka współpra-

⁴⁹ Rozmowa z Podsekretarzem Papieskiej Rady ds. Kultury o.B. Ardura w dniu 14 XII 2001. Archiwum własne. Obecnie B.Ardura pełni funkcję Sekretarza Papieskiej Rady ds. Kultury.

⁵⁰ „Church and Cultures” 1992, nr 17, s. 28.

⁵¹ Rozmowa z Podsekretarzem...

⁵² <http://conventions.coe.int>.

⁵³ <http://www.coe.int>.

⁵⁴ *Resolution Res (2003)8 on Participatory status for international non-governmental organizations with the Council of Europe adopted by the Committee of Ministers on 19 November 2003 at the 861st meeting of the Ministers' Deputies.*

cy między najbardziej aktywnymi organizacjami pozarządowymi i najbardziej otwartymi na współpracę dyrektoriatami Rady Europy⁵⁵.

Mająca już dzisiaj ponad czterdziestoletnią tradycję współpraca Stolicy Apostolskiej i Rady Europy nie jest pozbawiona kontrowersji czy różnic poglądów. Przykładem może być tu oficjalna krytyczna rezolucja Rady Europy z 28 września 1994 roku, zarzucająca Stolicy Apostolskiej hamowanie pogłębionej refleksji na temat rozwoju i ludności, która była wynikiem stanowiska Stolicy Apostolskiej wobec problemu regulacji urodzeń zaprezentowanego na konferencji kairskiej⁵⁶. Poważnym problemem stają się również zagadnienia z zakresu bioetyki i ochrony prawa do życia. Stolica Apostolska przeciwstawia się postępującym w krajach europejskich zjawiskom, które jej zdaniem stanowią zaprzeczenie godności człowieka i pogwałcenie prawa do życia od chwili poczęcia aż do naturalnej śmierci. Problemem jest krytykowane przez liberalną część społeczeństw europejskich stanowisko Kościoła katolickiego w takich kwestiach, jak antykoncepcja, prawa mniejszości homoseksualnych, celibat, wyświęcanie kobiet.

Można przewidywać, że takie kontrowersje w różnych kwestiach będą się pojawiać wobec rozwoju demokratycznych społeczeństw obywatelskich w Europie, domagających się zachowania rozdziału Kościoła od państwa⁵⁷, neutralności światopoglądowej i apolityczności Kościoła z jednej strony oraz stanowczego głosu Stolicy Apostolskiej w najistotniejszych kwestiach społecznych, nie pozbawionych przecież odniesień etycznych i moralnych, z drugiej. Na wzajemne kontakty będą wpływać następstwa gwałtownych przemian społecznych i kulturowych, które miały miejsce w okresie trzech ostatnich dekad, a których konsekwencje z punktu widzenia Kościoła są trudne do zaakceptowania. Chodzi tu zarówno o postępującą sekularyzację⁵⁸, jak i zakwestionowanie tradycyjnego rozumienia tak istotnych z punktu widzenia Kościoła pojęć, jak rodzina. Jednocześnie tam, gdzie wbrew zapowiedziom socjologów nie potwierdziły się tezy zakładające całkowity zanik religijności w nowoczesnych społeczeństwach, następuje indywidualizacja i prywatyzacja sfery religijnej, której towarzyszy pluralizm religijny i niechęć wobec kościołów instytucjonalnych. Ta niechęć nie może jednak powodować odmawiania Stolicy Apostolskiej prawa do zabierania głosu we wszystkich istotnych kwestiach społecznych. W warunkach pluralizmu religijnego tym bardziej staje się ona jednym z wielu podmiotów uprawnionych do artykułowania swoich poglądów i zajmowania stanowiska w ważnych dla niej sprawach.

Przedstawiona analiza wzajemnych kontaktów między Stolicą Apostolską i Radą Europy wydaje się uzasadniać szczególne miejsce tej organizacji wśród innych organizacji międzynarodowych, z którymi współpracuje Stolica Apostolska. Szeroki zakres działalności Rady Europy w dziedzinach, które stanowią zasadniczy obszar nauczania Kościoła katolickiego, stanowi tu podstawowy mianownik. Współpraca podjęta w latach 60. w dziedzinie kultury, objęła dziś wszystkie istotne dziedziny życia społecznego. Jakkolwiek wiele przesłanek czyni tę współpracę coraz trudniejszą, pozostaje jednak ogromny obszar współ-

⁵⁵ „Europe Infos” 2003, nr 50, s.10.

⁵⁶ R. Kupiecki, *Formy obecności Stolicy Apostolskiej w organizacjach międzynarodowych*, „Przegląd Powszechny” 1996 (numer specjalny), s. 72.

⁵⁷ W szybkim tempie zmniejsza się liczba wyznawców wiary katolickiej szczególnie we Francji i w krajach Beneluksu. Zob. „Neeeweek Polska” 2003, nr 41, s. 31.

⁵⁸ Por. Z. Stachowski, *Kościół katolicki u progu trzeciego tysiąclecia*, „Przegląd Religioznawczy” 1997, nr 4, s. 198; *Wzrost liczby katolików na świecie*, „L’Osservatore Romano” 2004, nr 6, s. 65.

nych, uniwersalnych wartości i działań, o których mówił ówczesny Sekretarz Generalny Rady Europy Walter Schwimmer w czerwcu 2003 roku z okazji sympozjum zorganizowanego w Rzymie pod hasłem *Uniwersytet i Kościół w Europie*⁵⁹. Zwrócił on wówczas uwagę na pewną wspólnotę, którą Kościół, Uniwersytet i Rada Europy reprezentują z racji łączącego je podstawowego przekonania o uniwersalnej ludzkiej godności i prawach człowieka, będących fundamentem wolności, sprawiedliwości i pokoju. Choć każda z tych instytucji rozwija właściwą sobie wizję i skupia się na innym wymiarze określonych problemów, wysiłki wszystkich przyczyniają się do realizowania wspólnego celu, którym jest szerzenie wiedzy i badań, wspieranie sprawiedliwości i instytucji demokratycznych⁶⁰.

W swoim przemówieniu sekretarz generalny Rady Europy nie pominął kwestii występowania pewnych trudności we wzajemnych relacjach. Przytoczył tu na przykład opinię, że często Kościół jest postrzegany jako autorytarny i nieszczególnie otwarty na nowe idee. Intencja wypowiedzi była jednak jednoznaczna. W. Schwimmer, doceniając wagę wspólnych ideałów i osiągnięć, prosił o wsparcie Kościoła i Uniwersytetu dla idei, które Rada Europy chce obecnie realizować, tj. przystąpienia Unii Europejskiej do europejskiej *Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności* oraz *Europejskiej konwencji kulturalnej*.

Zakończenie wypowiedzi W. Schwimmera może posłużyć za podsumowanie współpracy między Radą Europy i Stolicą Apostolską. Pytanie zadane przez sekretarza generalnego Rady Europy: „Jaką następną rzecz możemy zrobić razem?” dobrze oddaje wzajemne relacje między tymi dwiema instytucjami. Zapewne nie bez kontrowersji, współpraca ta będzie się rozwijać tak długo, jak istniał będzie jeden wspólny cel, którym dla Stolicy Apostolskiej i Rady Europy jest szeroko, choć niejednakowo, rozumiane dobro człowieka.

---

⁵⁹ W. Schwimmer, *The role and responsibility of the University and the Church in creating a culture of tolerance and citizenship in Europe*, 17.06.2003, <http://www.coe.int>.

⁶⁰ W przytoczonym przemówieniu Walter Schwimmer porównał Proces Boloński, wspierany przez Radę Europy, a zmierzający do utworzenia Europejskiej Przestrzeni Szkolnictwa Wyższego, do zmian, które w Kościele wprowadził II Sobór Watykański.